

ПОНЯТТЯ ОЦІНКИ В ПСИХОЛОГІЇ

У сучасній психологічній науці оцінка не розглядається як важлива психологічна категорія, немає єдності в описі процесу оцінювання. Разом з тим, оцінювання є складним процесом, в основі якого лежить розумова операція порівняння, яка є головним процесуальним компонентом оцінювання.

Д. В. Колесов докладно аналізує роль оцінки в різних сферах життя людей. Оцінка визначається ним як «психічний механізм, процес і результат виявлення ступеня відповідності чогось у зовнішньому середовищі внутрішній визначеності індивіда» [2, с. 34]. Отже, оцінювання - це знаходження характеру значущості об'єкта, явища, процесу для того, хто їх оцінює.

У загальній психології поняття «оцінювання» пов'язується з розумовою операцією порівняння. Найбільш докладно аналіз процесу порівняння розглянуто С. Л. Рубінштейном. За Рубінштейном, розумова операція - це частковий вияв аналізу і синтезу на різних рівнях пізнання. Аналіз розчленовує проблему; синтез по-новому об'єднує дані для її вирішення. Єдність аналізу і синтезу на рівні емпіричного пізнання виступає в порівнянні.

Порівняння - це зіставлення речей, явищ, їх властивостей, розкривання тотожностей і відмінностей. З'ясовуючи тотожність одних і відмінності інших речей, порівняння призводить до їх класифікації. Порівняння є часто первинної формою пізнання: речі спочатку пізнаються шляхом порівняння. Порівняння починається з співвіднесення або зіставлення явищ, тобто з синтезу. За допомогою цього синтезу проводиться аналіз порівнюваних явищ: виділення в них загального і різного. Порівняння - це певна форма

взаємозв'язку синтезу та аналізу, в результаті якої відбувається емпіричне узагальнення і класифікація речей, явищ, їх якостей [4].

У психології останніх десятиліть оцінка згадується як характеристика емоційного інтелекту. О. М. Леонтьєв аналізував відносини оцінки та емоцій в руслі діяльнісного підходу. За допомогою емоцій, людина оцінює ситуацію, що склалася або можливу ситуацію в майбутньому, свою діяльність щодо цих ситуацій, а також здатна оцінити свої прояви в ситуаціях сьогодення і майбутнього [4].

Положення про зв'язок оцінки та емоцій є найважливішим в теорії емоцій П. В. Симонова. Він вважав, що емоція виконує відображувально-оцінювальну функцію. Будь-яку потребу, її якість, величину і можливість її задоволення мозок оцінює, спираючись на генетичний і раніше набутий індивідуальний досвід. Ця оцінка виявляється у свідомості людини у вигляді емоції [5].

В теорії категоризації Дж. Брунер, представник когнітивної психології, найближче підійшов до поняття «оцінювання». Всі пізнавальні процеси трактувалися ним як накладання категорій на об'єкти і події. Під «категоріями» він розумів правила класифікації: «Категоризація означає приписування конкретним речам еквівалентності, розподілення угруповання предметів, подій, людей в нашому оточенні на класи і реагування на них в залежності від приналежності до різних класів, а не від своєрідності ...». Ознаки або властивості, на основі яких здійснюється категоризація, Дж. Брунер називав атрибутами.

Категоризація - процес, що складається з ряду актів прийняття рішення щодо наявності в об'єктів критичних атрибутів. Оцінювання в даному випадку може розглядатися як порівняння властивостей об'єкта з суб'єктивним еталоном. Причому провідна роль відводиться саме суб'єктивному ідеалу. Передбачається початкова наявність у людини етalonів, схем, сформованих в минулому досвіді, які детермінують процес оцінювання [1].

Процес прийняття рішення тут не розглядається як заключна фаза, він супроводжує процес порівняння властивостей об'єкта і суб'єктивного еталону і виражається в акті встановлення наявності-відсутності критичних атрибутів в об'єкті. Завершальною фазою виступає емоційне ставлення до об'єкта, яке детерміновано все тим же суб'єктивним еталоном і актами прийняття рішення.

Література

1. Брунер Дж. Психология познания. За пределами непосредственной информации / Дж. Брунер. - М.: Директмедиа Паблшинг, 2008. - 782 с.
2. Колесов Д.В. Оценка. Психология и прагматика оценки / Д.В. Колесов. – М.: МПСИ, 2006. – 816 с.
3. Леонтьев А.М. Деятельность. Сознание. Личность / А.М. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 130 с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Издательство «Питер», 2000.
5. Симонов П.В. Эмоциональный мозг / П.В. Симонов. – М.: Наука, 1981. – 216 с.